

מי-שקמה

לפני חצי יובל, בשנת 1961, הוקם בשפך נחל שקמה, העובר בשטחי משקנו, מאגר לתפיסת מי-שיטפונות ולמניעת זרימתם אל הים. מים אלה הוחדרו לאחר מכן אל האקוויפּר, תוך כדי שאיבתם אל שדות פיזור, שמוקמו בדיונות הנמצאות ליד הכניסה הדרומית של העיר אשקלון.

בגלל טעויות תכנון הוקם בקצה המערבי של המאגר מגלש מבטון, אשר מעליו עוברים עודפי המים, לאחר מילוי. עובדה זו גרמה לסתימתו ההדרגתית על-ידי הסחף הרב שנגרף עם מי השיטפונות, כך שבשנות ה-70 המאוחרות הוקטנה בהרבה עיילתו של מאגר זה.

לכן, כאשר ארבעה קיבוצים, הנמצאים על ערוץ הנחל, ביקשו מנציבות המים אישור להקמת מאגרים מקומיים, אושרה להם בקשתם. המתקן הממלכתי לא היה מסוגל בלאו הכי לעצור מים רבים כל כך.

אבל כאשר הושלמו התוכניות המפורטות וסוכם התקציב הדרוש לביצוען, התברר שיהיה זול יותר לשקם את המאגר של חברת "מקורות". לכן הציע נציב המים דאז, מאיר בן-מאיר, לחברנו שבתאי בר-טוב, שריכז את ועדת הנגב, להקים אגודה, שתשקם אותו יחד עם חברת "מקורות". תמורת ההשקעה הכספית של האגודה, היא תקבל שני מיליון מ"ק מים כל שנה, במשך עשרים שנה.

על יסוד הסכם זה ובהתחשב בעובדה שעבדתי פעם בחברת "מקורות" – דבר אשר היה עשוי להקל על הפעולה המשותפת – גויסתי לנהל את ביצוע הפרויקט ואת האגודה. המשכתי למלא תפקיד אחרון זה במשך שש השנים האחרונות.

המשימה היתה צריכה להיות, לכאורה, פשוטה ביותר. אבל מראשיתה התברר לנו, כי היתה זרועה מוקשים רבים. הבעיות החלו עם עובדי "מקורות", שראו בהחלטת נציב המים את "ראשית פירוקה של החברה והעברתה לידי הצרכנים"; כבר בצעדינו הראשונים הם נמנעו מלשתף אתנו פעולה. בנוסף לבעיה זו, נתעוררו באזורנו משקים רבים, שביקשו אף הם להצטרף לאגודה ולהתחלק אתנו במים המועטים שהוקצבו לנו (אריק שרון והחווה שלו, מושבים אחדים, שאף הם נמצאים על ערוץ הנחל, ועוד). היו לנו גם קשיים רבים עם המחלקה לפיתוח של משרד החקלאות, שמעולם לא מימנה פרויקט כה גדול (שני מיליון \$), ולא יכלה לתקצב אותו בשנה זו. מעל לכל אלה, הנהלת "מקורות" עמדה על כך, שהיא תהיה זו שתבצע את העבודות, ובמחירי החברה, שהיו גבוהים יותר ממחירי השוק.

כך היה עלי לנווט במים עכורים וסוערים אלה... אבל יכולתי להם!! האגודה נשארה במסגרתה ההתחלתית של שמונה משקים; גייסתי כספים רבים ובתנאים טובים מחוץ למשרד החקלאות, ו"מקורות" נאלצה להשוות את מחיריה למחירי השוק.

בזמן ביצוע העבודות לא חסרו לנו בעיות. התכנון של תה"ל לא היה מדויק, ותוך כדי העשייה הוכנסו שינויים רבים, שסיכנו את כלכליות המבצע. מסורת העבודה הנהוגה בין תה"ל ו"מקורות" אפשרה למתכנן להחליט במקום ובקו עיפרון אחד, מהיר ופסקני להוסיף בלי גיד עפעף כחצי מיליון שקל למפרט. אני מצידו גלחתי על כל פרוטה; על כל תוספת בהשקעות הגבתי בקיצוץ פרק אחר של התוכנית. למרות כל התקלות, הצפויות והלא-צפויות (קו חשמל בנוי על סוללת המאגר ללא אישור; קו מים שנתגלה במקום לא צפוי תוך כדי הפירה; טעויות במדידות

ועוד כהנה וכהנה), ביצענו את הפרויקט בדיוק לפי לוח הזמנים המתוכנן ובמחירים זולים מאלה שחשבנו.

אז החלו הדיונים המתישים על סגירת החשבונות הסופיים. לא פחות מארבעה משפטים ובורריות נערמו עלינו. זכינו בכולם!!

בשנה הראשונה של הפעלת הפרויקט עצרנו 15 מיליון מ"ק מי שיטפונות; אלה הגיעו בחמישה גלים, וכולם נאגרו והוחדרו. רובם היו בוודאי זורמים אל הים אלמלא פעולתנו.

בסופו של דבר יצאו משקי האגודה נשכרים הרבה יותר מאשר תוכנן בראשית הפרויקט:

• גייסנו כספים רבים מחוץ למסגרת הממלכתית, ובתנאים טובים, שסייעו להוזלת מחיר המים ואפשרו עסקות רבות שיפורטו בהמשך.

• כבר בשנה הראשונה ותוך כדי ביצוע הפרויקט, קיבלנו את מכסת המים הראשונה, שאפשרה זריעתם של 5,000 דונם כותנה נוספים.

• הצלחתי לשכנע את נציב המים לפצות אותנו על השינויים שהוכנסו לפרויקט, על-ידי תוספת מים של חצי מיליון מ"ק מים כל שנה; מכסתו של כל משק גדלה בשל כך מ-250,000 ל-320,000 מ"ק.

• ניצלתי את זמני הפנוי, לאחר השלמת הפרויקט, לביצוע שורה של פעילויות, שחסכו למשקים כספים רבים ופתחו לפנייהם דרכים חדשות, שלצערי לא נוצלו על ידיהם עד תום;

• הדי הצלחותי הכו גלים בקרב הציבור העוסק במים, ונבחרתי להנהלת ארגון עובדי המים;

• הקמנו את מועדון עובדי המים האזורי, שאפשר לעובדי המים של כל קיבוצי הנגב, מברור-חיל ועד רביבים, להיפגש כשלושים פעם בשנה, להחליף מידע, לקבל הרצאות ממדריכים וממומחים אחרים; סוכני החברות השונות ארגנו תערוכות וימי עיון על תוצרתם; לאחר מכן נתקיים דיון על ניסיונם של מפעילי ציוד זה במשקים, והוסקו מסקנות, שהפכו את המועדון לכלי חשוב ביותר, גם מבחינה כלכלית.

המפגשים נערכו כל פעם בקיבוץ אחר, שדאג לאירוח ולכיבוד. לפעמים באו לפגישות אלה יותר משישים חברים, נרקמו יחסי חברות ונוצר בסיס לשיתוף פעולה ולעזרה הדדית, שקידמו בהרבה את רמת הענף בכל המשקים.

פעולות המועדון, שנתפרסמו בעלון הארגון, הניעו אזורים אחרים להקים התארגנויות דומות.

• שכנענו את מכללת שער-הנגב לקיים קורסים לעובדי המים. הצלחת הקורסים האלה, בעיקר בגלל קביעות המשתתפים, עודדה את הנהלת המכללה לקיימם כל שנה; הם מתחדשים השנה בפעם הרביעית.

• "התלבשנו" על מחירי השירות של חברת "מוטורולה", לתחזוקת המחשבים לבקרת ההשקיה. מחירים אלה היו גבוהים ביותר. לאחר מו"מ מתיש, הצלחנו להוריד אותם עד ל-60% ולחסוך לקיבוצי האזור עשרות אלפי דולרים כל שנה.

• הפכתי לגורם המרכז והמכוון את כל ענייני המים בנגב. עובדי המים ומנכ"זי המשקים התייעצו אתי תכופות. כך הייתי מעורב בפעילויות רבות הקשורות לקידוחי מים מליחים ולהקמת מאגרים כגון ביוב אשקלון וביוב שדרות.

• ניסינו לברר את האפשרות של ניקוז חוף-זיקים, שם מיי-התהום כה גבוהים, שהם עומדים בשלוליות של מים מתוקים ליד החוף, בעיקר במשך השנים

הגשמות. לצערנו התברר, כי בתנאים הנוכחיים תהיה ההשקעה יקרה מאוד. ייתכן שבעתיד, אם יחול שינוי במערכת ההולכה של "מקורות" ובצריכה של משקי האזור, נוכל לחזור לפרויקט זה.

• בדקנו את האפשרות להפוך את אגם שקמה, על 1,600 הדונמים שלו, לאתר תיירות על-ידי נטיעתו. גם כאן המכשולים האדמיניסטרטיביים היו כה גדולים, שהחלטתי למסור את הפרויקט לקק"ל, אבל מחוסר תקציב לא קידמו אותו גם הם עד היום (1986). ב-1987 נתבצעה נטיעה ניסיונית של 200 דונם.

• הכנסנו לברור-חיל את הקרנוע הראשון שהופעל בנגב. הוא היה מסדרה ניסיונית, ש"כור-שיניצקי" רצו להפיצה בארץ; לכן קיבלתי אותו בזול; בנוסף לכך נתקבלה למטרה זו הלוואה מיוחדת, שעוד הוזילה את רכישתו.

• כל הפעילויות האלה לא מילאו עדיין את כל זמני. על כן ניסיתי להקים בשער-הנגב חוג, שיפעל לתכנון האזור לקראת שנת אלפיים – אבל הבעיות הקשות, שנוצרו ממדיניותו העוינת של השלטון, גרמו להפניית רוב המאמץ לפתרון הבעיות המיידיות; חיפוש הדרכים להבטחת העתיד ניטש, לצערי. מפעילות זו נותרו רק דוח והצעת תקנון למבקר פנים למפעלים האזוריים. בנוסף לכך, בקטע הדן באקולוגיה, ביצענו את הפעולה האחת והיחידה של מניעת פיזור האבק של המנפטה על העיירה, בזמן ניפוט הכתנה.